

İklim Mültecileri ve Yeşil Sosyal Hizmet

Climate Refugees and Green Social Work

Hatice BARKUŞ ¹

ÖZ

Araştırma göç literatüründe kendisine yeni yer bulan iklim değişikliğine bağlı iklim göçünü tanımlayarak, iklim mültecilerinin keşfedilmemiş ve değinilmemiş yönlerini ele alarak alan yazımına katkı sunması amacıyla kaleme alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle iklim değişikliği ve göçü tanımlanmış, iklim mültecilerine değinilmiş, iklim mültecilerine tanınan hukuki statüler Amerika, İsveç ve Türkiye ülkeleri üzerinden ele alınmış ve son olarak Türkiye’de iklim mültecilerine uygulanan sosyal yardımların olup olmadığına yer verilmiştir. Araştırmada çevreci sosyal hizmet/yeşil sosyal hizmet (green social work) ve iklim değişikliğine katkı sunan teorik çerçevenin ışığında iklim göçü ve iklim mültecileri konusu ele alınmıştır. Devletlerin iklim mültecilerine yönelik bakış açıları ve iklim mültecilerinin hukuki statüsü ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma ile yeşil sosyal hizmet literatürüne iklim değişikliği ve iklim mültecileri ile ilgili teorik bir bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmıştır. Araştırmada kuramsal (tarama) yöntem kullanılmıştır. Bu çerçevede yerel ve yabancı birçok makale, tez, kitap vb. bilimsel kaynağa ulaşılmıştır. Bu kaynaklar amaca hizmet edecek şekilde analiz edilmiş ve sentezlenerek değerlendirilmiştir. Literatürde iklim mültecileri “çevre mültecileri” ve “çevre göçmenleri” şeklinde de anılmaktadır. Ayrıca çalışmada iklim mültecilerine uluslararası ve ulusal boyutta tanınan haklar, statüler ve koruma türlerine yer verilirken aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak bu konu yeşil sosyal hizmet bakış açısıyla ele alınmak istenmiştir. Makalenin sonuç bölümünde iklim değişikliği ve göçünü ele alan yeşil sosyal hizmet perspektifine dayalı öneriler, iklim krizine ve göçüne alınabilecek önlemler, iklim mültecilerine tanınabilecek statülere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: İklim mültecileri, Yeşil sosyal hizmet, İklim değişikliği, İklim adaleti

ABSTRACT

The research has been written in order to contribute to the literature by defining climate migration due to climate change, which has recently found a place in the migration literature, and by addressing the unexplored and unaddressed aspects of climate refugees. In this context, firstly, climate change and migration are defined, climate refugees are mentioned, the legal status of climate refugees is discussed through the countries of America, Sweden and Turkey, and finally, whether there are social assistance programs for climate refugees in Turkey is included. In the research, the issue of climate migration and refugees is addressed in the light of environmental social work/green social work and the theoretical framework that contributes to climate change. It is directly related to the perspectives of states towards climate refugees and the legal status of climate refugees. This study aims to

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye, e-posta: hatice.barkus@gmail.com ORCID: 0009-0003-4234-7731

provide a theoretical perspective on climate change and climate refugees to the environmental social work literature. The theoretical (survey) method was used in the study. In this framework, many local and foreign scientific sources such as articles, theses, books, etc. were accessed. These sources were analyzed and synthesized to serve the purpose. Climate refugees are also referred to as "environmental refugees" and "environmental migrants" in the literature. In addition, while the study includes the rights, statuses and types of protection recognized internationally and nationally for climate refugees, it is also aimed to address this issue as a social problem from a green social work perspective. In the conclusion section of the article, suggestions based on the green social work perspective addressing climate change and migration, measures that can be taken against climate crisis and migration, and the statuses that can be recognized for climate refugees are included.

Keywords: *Climate refugees, Green social work, Climate change, Climate justice*

Giriş

Sosyal hizmet disiplini bireyleri çevresi içinde değerlendirmektedir. Çünkü birey fiziksel ve sosyal çevresini etkilediği gibi aynı zamanda bu çevreden olumlu ve olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu nedenle bireylerin davranışları üzerinde çeşitli çevresel faktörlerin etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan yeşil sosyal hizmet alt disiplini ortaya çıkmıştır. Çevresel faktörler arasında iklim değişikliği, sel baskınları, deniz seviyesinin yükselmesi, kuraklık, ormansızlaşma, orman yangınları, çölleşme vb. olaylar yer almaktadır. Görüldüğü üzere çevresel bozulmalardan kaynaklı kişiler yaşanabilir güvenli alanlarını terk etmek zorunda kalmaktadır. Zorunlu olarak güvenli başka bir bölgeye veya ülkeye göç eden insanlar iklim mültecileri, iklim göçmenleri veya çevre mültecileri olarak adlandırılmaktadır. Yeşil sosyal hizmet alt disiplini iklim, çevre ve iklim mültecilerini ilgilendiren sorunların çözümünde koruyucu ve önleyici bir yaklaşımla sorunların etkisini azaltmayı hedeflemektedir. Ayrıca iklim mültecilerinin hukuki haklarını korumak için makro boyutta farkındalık çalışmaları yaparak savunucu bir rol üstlenmektedir (Demirbilek, 2016, s. 905-906).

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine göre iklim değişikliği “*karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan değişiklik*” olarak ifade edilmiştir (“Temel Kavramlar,” t.y., par. 5).

Zahir Kızmaz’a (2020) göre iklim değişikliği hızla artan kentleşme, küreselleşme, sanayileşme, hızlı nüfus artışı gibi olayların sonucunda sera gazının atmosferde yoğunlaşması ve buna bağlı olarak iklimlerin değişmesi şeklinde ifade etmiştir. İklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçları ülkelerin gündeminde önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Çünkü insan sağlığından tüm canlıların refahına kadar geniş bir yelpazede toplumsal, ekonomik ve ekolojik tehditler içermektedir. İklim değişikliğinin somut örnekleri olarak buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi, doğal afetlerin görülmesindeki artış, çölleşme, kıtlık gibi olaylar sıralanabilir. Buradan hareketle bu somut örnekleri

değerlendirdiğimizde içilebilir suların azalması, toprak kalitesinin bozulması ve yaşama elverişli alanların tahrip olması gibi birçok riski ve tehlikeyi bünyesinde barındırmaktadır (Kızmaz, 2020, s. 432).

Bu araştırmada önce iklim değişikliği, iklim göçü ve iklim mültecileri olgularına yer verilmiştir. Sonra yeşil sosyal hizmet ışığında iklim değişikliği konusu ele alınmıştır. Daha sonra hukuki boyut üzerinden üç ülkede (Amerika, İsveç ve Türkiye) iklim mültecilerine tanınan statülere yer verilmiş ve Türkiye'nin iklim mültecilerine yönelik sosyal yardım konusu ile çalışma tamamlanmıştır.

1. İklim Değişikliği ve Sonuçları

İklim değişikliği küresel ısınma, hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayi faaliyetlerindeki hızlı artış, küreselleşme gibi olayların sonucunda atmosferde yoğun olarak sera gazının birikmesi ve buna bağlı olarak iklimlerin görülme sıklığının ve şiddetinin değişmesi şeklinde ifade edilebilir (Turgut Arıkan, 2022, s. 158). İklim değişikliğinin ana sebebi küresel ısınma ile atmosferde yoğun sera gazının birikmesi sonucunda oluşur. Bu durum yüzey sıcaklıklarının artmasına neden olmaktadır. Küresel ısınma ise okyanuslardaki ve denizlerdeki sıcaklığı artırmakta ve daha fazla buharlaşma meydana gelmektedir. Buharlaşma sıcaklık artış hızını daha da hızlandırmaktadır (Öztürk, 2002, s. 51-55). Başka bir ifadeyle iklim değişikliği doğal kaynakların sınırsızca ve sorumsuzca tüketilmesini, atmosferin sera gazı ile kirlenmesini, doğal afetler ile ekosistemin bozulmasını kapsamaktadır (Kaya Örk ve Çömez Polat, 2022, s. 978). Diğer bir tanıma göre nedeni her ne olursa olsun iklim koşullarındaki küresel ölçekte meydana gelen, yerel ve uluslararası etkileri bulunan, yavaş ve uzun süreli değişimleri kapsamaktadır (Türkeş, Sümer ve Çetiner, 2000, s. 2).

İklim değişikliğini yeşil alanların yok olması üzerinden ele aldığımızda temiz su kaynaklarından ve yeşil alanlardan yoksun olma şeklinde açıklanabilir. Bu yüzden yeşil alanların korunması, orman yangınlarının önlenmesi, endüstriyel atıkların doğaya salınımının engellenmesi, temiz su kaynaklarının korunması gibi önlemler alınabilir (Balcılar, 2022, s. 123).

İklim değişikliğini seller üzerinden ele aldığımızda yaşanan sel felaketleri yaşam alanlarını tahrip etmekle kalmayıp hastalıkların yayılmasına, kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin bozulmasına, tarım ve hayvancılık sektörüne zarar vermesine sebep olmaktadır (Balcılar, 2022, s. 123).

İklim değişikliğinin bir başka doğal afet sorunu fırtınalar, kasırgalar, muson yağmurlarıdır. Yoğun olarak yaşanan muson yağmurları, kasırgalar ve fırtınalar yaşam ve tarım alanlarını tahrip etmektedir. Ayrıca bu doğal afet küresel ısınmayı da tetiklemektedir. Örneğin Güney Asya ve Pasifik Okyanusu'nda yaşanan kasırgalar ve muson yağmurları bu bölgelerde yaşayan insanların yaşamlarını tehlikeye sokmuştur. Bu yüzden uzun süreli yağışların devam etmesi insanları yerlerinden ederek göç etmesine sebep olmuştur (Balcılar, 2022, s. 123).

Deniz seviyesinin yükselmesi iklim değişikliğine işaret eden başka bir sorundur. Özellikle buzulların erimesi dünyaya en çok zararı veren iklim değişikliği olayı olarak tahmin edilmektedir. Deniz seviyesinin yükselmesi yaşam alanlarını tehdit etmektedir. Çünkü bu bölgelerin kalıcı olarak sular altına kalma ihtimali yüksektir. Deniz seviyesinin yükselmesi problemi küresel iklim değişikliği kapsamında geleceğimizi tehdit etmekte ve geri döndürülmesi imkânsız bir sorun olarak ele alınmaktadır (Balcılar, 2022, s. 125). Deniz seviyesinin yükselmesi ile insanlar yersiz ve yurtsuz kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

İklim değişikliğinin bir başka göstergesi sıcaklıkların artması, kuraklık ve buna bağlı olarak çölleşmenin yaşanması örnek gösterilebilir. Sıcaklıkların artması ile toprak aynı oranda verimsizleşmekte ve bu durum da geçim kaynaklarını tehlikeye sokarak ekonomik sıkıntıların kapısını aralamaktadır. Dolayısıyla insanlar yoksulluk ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum insanları göç etmeye zorlamaktadır (Bilben, 2019, s. 351).

İklim değişikliği aynı zamanda iklim adaletsizliğini de tetiklemektedir. Bu adaletsizlik gruplar veya toplumlar arasında çatışmaya, şiddete ve gerilime neden olabilmektedir (Kaya Örk ve Çömez Polat, 2022, s. 979). Bu nedenle iklim değişikliğinin etkileri savaşları, silahlanmayı ve terörizmi tetikleyebilmektedir.

2. İklim Mültecileri

İklim değişikliği, çevre sorunları, tüketilebilir doğal kaynakların tükenmesi ve doğal afetler sebebiyle “zorunlu olarak” göç etmek durumunda kalan insanları ifade etmek için “iklim mültecileri” kavramı kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle “yaşadıkları çevrenin bozulması ve iklim değişikliği nedeni ile hayatta kalabilmek için zorunlu göç eden kişiler” şeklinde tanımlanmıştır (Turgut Arıkan, 2022, s. 165). Ekşi’ye (2016) göre tarım topraklarının verimsizleşmesi, doğal afetlerin yaşanması, doğal kaynakların tükenmesi gibi sebeplerle insanların yaşadıkları alanları terk ederek başka yere gitmek zorunda kalması hareketine iklim göçü ve bu göçü yaşayanlara ise iklim mültecileri denilmektedir (Ekşi, 2016, s. 17).

Başka bir tanımla kısa bir zaman içinde hızlı ve ani bir şekilde gerçekleşen doğal afetler yaşam alanlarında tahribata yol açmakta ve dolayısıyla mülkiyete ve altyapıya zarar vermektedir. Böyle bir durumda bu bölgede yaşayan insanlar afetlerden kaçmak için yaşadıkları bölgeyi boşaltmaktadır. Bu yüzden insanlar yaşadıkları yerden göç etmek durumunda kalmaktadır. Bu sebeplerden göç eden insanlar iklim mültecileri olarak anılmaktadır (Balcılar, 2022, s. 122). Çevre mültecileri olarak da bilinen adıyla iklim mültecileri çevresel felaketlerden kaynaklı kendi vatan toprağında güvenli olarak yaşamlarını sürdüremeyen ve göç etmekte zorunda kalan insanlar olarak tanımlanmaktadır.

Kısacası iklim mültecileri; çevrenin bozulmasından kaynaklı yaşam kalitesinin tehlikeye girmesi ve canlıların biyolojik varlığının devam ettirmesinin mümkün olmayacağı durumlarda kişilerin geçici veya

kalıcı olarak yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan insanlar şeklinde ifade edilmiştir. Bu sebeplerle yer değiştiren insanlar “çevre mültecileri”, “iklim mültecileri”, “çevresel göçmen” olarak literatüre geçmiştir.

3. İklim Mültecilerine Yönelik Son 2 Yıla Ait Veriler

İklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuz sonuçlar yüzünden yerinden edilen kişilerin sayısı hızla artmaktadır. Sınır içi yer değiştirme hareketlerini düzenli takip ederek bunları raporlaştıran Internal Displacement Monitoring Center (IDMS) / Sınır İçi Yer Değiştirmeleri İzleme Merkezidir. Bu verileri diğer uluslararası örgüt ve kurumlarla paylaşarak krizin görünürlüğünü artırmaktadır. 2023 yılı için Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration / IOM) aşağıdaki veriyi paylaşmıştır:

“2023 yılının sonunda elde edilen veriler sonucunda 75,9 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiş durumdadır. Afetler milyonlarca insanı her yıl yerinden etmeye devam etmektedir. 2023 yılında Güneydoğu Afrika’daki Freddy kasırgası, Türkiye ile Suriye’deki depremler, Hint Okyanusu’ndaki Mocha kasırgası gibi felaketler 26,4 milyon insanın yerinden edilmesine sebep olmuştur. Bu veri toplam yerinden edilmişlerin %56’sını oluşturmuştur” (Kaynak: <https://www.iom.int/news/759-million-people-living-internal-displacement-2023-idmc-report>).

2022 yılındaki verileri incelediğimizde ise karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Seller	19.219.000
Kuraklık	2.215.000
Toprak Kayması	53.000
Fırtınalar	9.980.000
Aşırı Sıcaklıkları	12.000
Orman Yangınları	366.000

Tablo 1: 2022 Yılı İçinde İklim Kaynaklı Yer Değiştirme Sayısı

IDMC’nin yayınladığı rapora göre 2022 yılı içinde yer değiştirmek zorunda kalan insanların sayısı yaklaşık olarak 61 milyondur. Rapora göre bu sayının 28.3 milyonunu silahlı çatışmalar, 32.6 milyonunu ise doğal afetler (31.845.000 iklim, 716.000 deprem, volkanik patlama ve toprak kaymaları gibi yer kabuğu hareketlerinden kaynaklı) olduğu ifade edilmiştir (Kaynak: IDMC 2023 Sınır İçi Yer Değiştirmeler Hakkında Küresel Rapor <https://www.internal->

displacement.org/sites/default/files/publications/documents/IDMC_GRID_2023_Global_Report_on_Internal_Displacement_LR.pdf

Görüldüğü üzere sadece son 2 yıldaki veriler göz önüne alındığında gelecek yıllarda iklim değişikliği bağlamında yerinden edilen kişilerin sayısının artması beklenmektedir. Bu yüzden iklim değişikliğine ulusal ve uluslararası boyutta önlemler alınmalı, yerinden edilen mağdur insanlar için acilen çözüm üretilmelidir.

4. Sosyal Hizmet Perspektifi

4.1. İklim Adaleti/Çevresel Adalet ve İklim Adaletsizliği

İklim adaleti bir diğer adıyla çevresel veya eko adalet olarak bilinen adalet türü insanların ve diğer canlıların sağlıklı çevrede yaşama hakkını ifade ederken, iklim adaletsizliği ise doğal kaynakların eşit olarak dağıtılmadığı anlamına gelmektedir (Demirbilek, 2016, s. 907). Başka bir ifadeyle iklim değişikliğinin oluşmasına en az sebep olanların iklim değişikliği sonuçlarından en çok etkilenenler olması durumu büyük bir ‘adaletsizlik’ ortaya çıkarmaktadır. Bu adaletsizliği ifade etmek için de “iklim adaleti” kavramı kullanılmaktadır. Dolayısıyla iklim değişikliğindeki sorumluluk eşit değildir ve bu değişikliğin sonuçlarından en çok dezavantajlı gruplar etkilenmektedir (Balcılar, 2022, s. 118).

Çevresel adalet köken, ırk, renk, cinsiyet, gelir durumunu gözetmeksizin tüm insanlığa çevre yasalarının, çevre konusunda geliştirilen politikaların ve kanunların eşit davranılması gerektiğinin altını çizer. Ekolojik insan hakları ve ekolojik fırsat eşitliği konularını kapsamaktadır. Herkesin eşit ve adil bir şekilde yaşam hakkını gözetmeyi hedefler (Kaya Örk ve Çömez Polat, 2022, s. 976).

Diğer bir tanıma göre iklim adaletsizliği iklim değişikliğinin ve bunun oluşturacağı tehditler ile doğal kaynakların coğrafik olarak eşit dağılmadığını ve sonucunda bir adaletsizlik meydana getirdiğini ifade etmek için kullanılır (Biter, 2018, s. 286). Çünkü gelişmiş ülkelerde yaşayan ve ekonomik gücü bulunan insanlar doğal kaynaklara daha rahat erişim sağlayabiliyorken gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler doğal kaynaklara (örneğin temiz su, verimli ekilebilir toprak gibi) erişim sağlarken zorluklar yaşamaktadır. Bu yüzden iklim değişikliğinin sonuçlarına genellikle yoksul ülkeler maruz kalmakta ve bunun bedelini ödemektedir. Görüldüğü üzere bir adaletsizlik söz konusudur (Demirbilek, 2016, s. 907). İklim değişikliğinin olumsuz sonuçları, çevre felaketlerinin etkisi özellikle yoksul ülkeler üzerinde daha fazla tahribata neden olduğu iddia edilmektedir (Kaya Örk ve Çömez Polat, 2022, s. 979).

4.2. Yeşil Sosyal Hizmet (Green Social Work) / Çevreci Sosyal Hizmet

İklim değişikliğinin ve sonuçlarının etkileri değerlendirildiğinde sosyal hizmetin konuları arasına girmiştir. Çünkü sosyal hizmet “sosyal adalet” ilkesine göre hizmet sunmaktadır. Bundan kaynaklı “iklim adaleti” ile “sosyal adalet” arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları incinebilir dezavantajlı insanlarla çalışmakta ve bu grubu genellikle olumsuz çevre koşullarından

etkilenenler oluşturmaktadır (Demirbilek, 2016, s. 907). İklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve sonuçları insanlık ve diğer canlılar için bir tehdit oluşturmanın yanı sıra iklim değişikliği adaletsizliğinden mağdur olanların sayısını artırmaktadır. Tüm bunlar değerlendirildiğinde yeşil sosyal hizmete (green social work) olan ihtiyacı artırmaktadır (Kaya Örke ve Çömez Polat, 2022, s. 978).

Sosyal hizmet literatürüne “yeşil sosyal hizmet/çevreci sosyal hizmet (green social work)” kavramını kazandıran kişi Lena Dominelli’dir. Yeşil sosyal hizmet uygulamaları çevresel adaleti sağlama noktasında koruyucu ve önleyici çalışmalar yaparak iklim adaletsizliğini ve buna bağlı gelişen olumsuz sonuçları azaltmayı hedefler (Dominelli, 2018, s. 11). Yeşil Sosyal hizmet çevresel krizlere yanıt vermek; insanların, bitkilerin, hayvanların dolayısıyla tüm canlıların iyilik hallerini korumak, fiziksel çevreyi iyileştirmek gibi konulara odaklanarak sosyal hizmet disiplininde ihmal edilen bir alanı görünür kılmayı amaçlamıştır (Dominelli, 2018, s. 16).

Yeşil sosyal hizmet insanların yaşam alanları olan çevrede yaşamlarını devam ettirmelerini desteklemek, doğal kaynakların adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasını sağlamak, bitki örtüsünü ve hayvan türlerinin yok olmaması için çabalamak, gelecek nesiller için yaşanabilir alanlar bırakmak gibi konularla ilgilenmektedir (Demirbilek, 2016, s. 909). Daha kısa bir ifadeyle yeşil sosyal hizmet bireylerin ve toplumların daha sağlıklı ve dengeli bir hayat sürdürebilmesi için çabalamaktadır.

Başka bir tanıma göre yeşil sosyal hizmet veya bir diğer adıyla çevreci sosyal hizmet insanlar arasındaki kaynakların eşit ve adil dağılmadığına değinmektedir. Çevresel felaketler ile iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları tüm toplumları ilgilendiren meselelerdir ve evrensel olarak tehlike oluşturması yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden sosyal hizmet disiplinin iklim değişikliği alanında rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Kaya Örke ve Çömez Polat, 2022, s. 976).

Sosyal hizmetin bir uygulama biçimi olan yeşil sosyal hizmet iklim adaletsizliğinden doğan sorunları çözmekte, bireylerin iyilik hallerini ve çevrelerini iyileştirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla iklim değişikliği ve bunun olumsuz sonuçları sosyal bir sorundur. Bu sorun devletlerin ekonomik, politik ve sosyal sistemlerini negatif olarak etkilemektedir. Çünkü iklim adaletsizliği aynı zamanda “sosyal” ve “ekonomik” eşitsizliğe ve adaletsizliğe neden olmaktadır. Bu sebepten ötürü iklim mültecilerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Demirbilek, 2016, s. 909-910).

Buradan hareketle yeşil sosyal hizmet devletleri iklim değişikliği ve çevresel felaketler hakkında eyleme geçirme, iklim adaletini sağlamayı amaçlama, felaketler başlamadan önce koruyucu ve önleyici çalışmalar yapma gibi birtakım sorumlulukları vardır. Böylelikle iklim değişikliğine bağlı riskleri ve tehditleri azaltma potansiyellerini bünyesinde barındırır. İklim krizlerinin yaratmış olduğu eşitsizlikler ve adaletsizlikler, doğal kaynakların adil bölüşümü, doğa-insan ilişkisine odaklanarak mevcut duruma ve geleceğe yönelik değişimleri içeren çözümlere üretmeye çalışır. Bu yüzden bu konu sosyal hizmetin ilgi alanına girmekte ve yeşil sosyal hizmet iklim adaletini savunma noktasında kilit konuma gelmektedir.

5. Hukuki Çerçeve

İklim değişikliği, doğal afetler, doğal kaynakların tükenmesi gibi sorunlardan kaynaklı yer değiştirerek göç etmek zorunda kalan insanlar “iklim mültecileri”, “iklim göçmenleri”, “çevre mültecileri” veya “çevre göçmenleri” için hangi kavram kullanılırsa kullanılsın hukuki açıdan yeterli değildir. Çünkü Ekşi’ye (2016) göre “iklim mültecilerinin statüsü, korunması ve yerleştirilmeleri milletlerarası hukukta açıklığa kavuşturulmamıştır” şeklinde ifade etmiştir (Ekşi, 2016, s. 18).

Mülteci; Avrupa’da yaşanan olaylardan kaynaklı ırkı, milliyeti, inancı, mezhebi, siyasi görüşü nedeniyle zarar göreceğini düşünen kişilerin korkusundan dolayı vatanından ayrılan ve geri dönemeyen kişileri kapsamaktadır. Türkiye’de mülteci statüsünde olabilmek için bazı şartların sağlanması gerekmektedir. Bunlar;

- Avrupa ülkelerinden gelmek
- Kişinin yabancı uyruklu olması
- Kendi vatanında diplomatik olarak korunamaması
- Kendi vatanında zarar görme riskinin olması
- Bireysel başvuru yapması gerekmektedir (Yaman, 2019, s. 24-25).

Uluslararası Göç Örgütü mülteci kavramını “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir gruba sosyal mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” şeklinde ifade etmiştir (UGÖ, 2009, s. 43). Dolayısıyla ulusal ve uluslararası hukukta iklim mültecileri ifadesini net bir şekilde karşılayan statü bulunmamaktadır.

İklim mültecilerinin “mülteci” olarak sayılmama nedenlerini incelediğimizde mülteci sayılabilmek için ırkı, dini veya siyasi görüşü yüzünden zulme uğrayacağı tehlikesinin bulunmasıdır. Ancak iklim değişikliğinin sebep olduğu felaketler yüzünden kişi zarar görse bile bu zarar ırk, din veya siyasi görüşünden dolayı kaynaklanmamaktadır (Ekşi, 2016, s. 22). Bu yüzden iklim mültecileri Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan şartları taşımaması sebebiyle hukuki açıdan mülteci olarak nitelendirilmemektedir.

5.1. İsveç ve Amerika’da İklim Mültecilerinin Hukuki Statüsü

İsveç’te 2006 yılında yürürlüğe giren, 2009 yılında maddeleri değiştirilen İsveç Yabancılar Kanunu’na göre mülteci statüsüne ek olarak “mülteci statüsü dışında başka bir yolla korunmaya ihtiyacı olan kişiler” başlığı altında yeni bir statü oluşturulmuş ve iklim mültecileri bu kapsama dahil edilmiştir. Bu statüde yer almak için bazı şartları taşımak gerekmektedir. Buna göre; (1) yabancının işkence, kötü muamele veya ölüm cezası korkusu ile vatandaşı olduğu ülkenin dışında olması, (2) iç veya dış terör adı altında

silahlı çatışma bölgesinde yer alması ve bundan kaynaklı zarara uğrayacağı korkusu yaşamasından vatandaşı olduğu ülkenin dışında olması, (3) çevresel felaketler nedeniyle vatandaşı olduğu ülkesine dönememesi şartlarından birisini taşıyanlar bu statüden yararlanabilmektedir. Kısacası İsveç Hukuku'na göre iklim mültecileri “başka bir yolla korunmaya ihtiyacı olan kişiler” statüsünde ele alınmıştır ve bu kapsamda iklim mültecilerine geçici koruma sağlanmıştır. Ancak normal şartlarda uluslararası hukukun bir gereği olarak kişilerin geçici koruma kapsamına dahil edilebilmesi için kitlesel akın şartının sağlanması gerekir. Bu durumun aksine İsveç Yabancılar Kanunu iklim mültecileri için kitlesel akın şartı taşımasını gerekli görmemiştir (Ekşi, 2016, s. 35-36).

1990 yılında Amerika doğa afetzedeleri için “geçici koruma statüsünü” yürürlüğe koymuştur. Bu statüden yararlanabilmek için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Buna göre geçici koruma statüsü 3 durumda verilmektedir: (1) silahlı çatışmaların devam etmesinden kaynaklı kişinin can güvenliğinin tehlikede olması durumu, (2) doğal afetler (deprem, sel, kuraklık vs.) sebebiyle çevresel felaketlerin yaşam alanlarını ve koşullarını felç etmesi veya çevresel felaketler sebebiyle vatandaşı olduğu ülkesine dönen kişilerin bu problemle başa çıkacak imkanlarının olmaması, (3) Amerika'nın çıkarlarına ve menfaatlerine aykırı olmamak şartıyla olağanüstü durumlarda ve kısa süreli nedenlerle kişilerin vatandaşı olduğu ülkesine dönmelerine engel teşkil eden durumlarda insanlara geçici koruma statüsü sağlanmaktadır. Buna rağmen 2004 yılında Pakistan ve Hindistan'da yaşanan tsunami ve yine bu bölgede 2005 yılında yaşanan deprem yaklaşık 2,6 milyon insanı etkilemesine rağmen Amerika hükümeti afetzedelere geçici koruma statüsünü vermemiştir (Ekşi, 2016, s. 36-38). Bu duruma ek olarak geçici koruma statüsünün de bir geçerlilik süresi vardır ve bu süre bittiğinde bu statüden yararlanan insanlar sınır dışı edilmektedir (Ekşi, 2016, s. 36-37). Yani geçici koruma statüsünün bir başlangıç ile bitiş tarihi vardır ve bu süreyi Amerika belirlemektedir. Bu süre bittikten sonra bu statüden yararlanan insanlar Amerika'yı terk etmek zorundadır.

5.2. Türkiye’de İklim Mültecilerinin Hukuki Statüsü

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma yer almakta ve uluslararası koruma bu üç statüden oluşmaktadır. Mülteci kavramı Cenevre Sözleşmesinde belirtilen tanımı içermekte ve sadece coğrafi kısıtlama ile Avrupa'dan gelen kişileri mülteci statüsüne dahil etmektedir. Avrupa dışından gelen kişileri şartlı mülteci statüsünde değerlendirmektedir. Şartlı mülteci ise üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesini içermektedir. Ancak şartlı mülteciler üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de geçici olarak ikamet etmektedir. Cenevre Sözleşmesinin kapsamı dışında yer alan yabancılar için sağlanan koruma türü “ikincil/tamamlayıcı koruma”dır. İkincil koruma kişi ülkesine döndüğünde işkenceye, insan onurunu zedeleyecek ve insanlık dışı muameleye maruz kaldığı durumlarda tanımlanan bir statüdür. Dolayısıyla bu tanım içerisinde iklim değişikliği bir sebep olarak yer almamaktadır (Yücel, 2020, s. 58).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda yer alan bir diğer koruma türü “geçici koruma”dır. Kitlesele akınlarda toplu olarak sağlanan aciliyet belirten bir koruma olarak bilinmektedir. Korumadan yararlanmanın şartı kişilerin ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olması, geri dönememesi ve acil korumaya ihtiyacı olması gereken kitlelere tanınan bir korumadır. Geçici koruma Cumhurbaşkanının takdiri ile düzenlenen bir korumadır. Dolayısıyla uluslararası bir yükümlülük getirmemektedir. Ancak iklim mültecilerine geçici koruma sağlanması için de herhangi bir engel teşkil etmemektedir (Yücel, 2020, s. 58). Ancak savaş suçu işleyenler, barış ve insanlık suçu işleyenler, vatandaşı olduğu ülkesinde silahlı çatışmaya katılıp bunu sonlandırmayan kişiler, terör eylemlerinde bulunan kişiler, vatandaşı olduğu ülkesinde hapis cezasını gerektiren suçu işleyip bu suçun cezasını çekmekten kaçanlar, devlet güvenliği aleyhinde suç işleyenler, ciddi bir suçtan mahkûm olanlar bu korumadan yararlanamazlar (Ekşi, 2016, s. 53). Kısaca geçici koruma ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma talebinde bulunan kitlesele olarak gelen yabancılara sağlanan bir korumadır. Bu koruma uluslararası bir yükümlülük değildir.

Özetle Türkiye'nin ne iç hukukunda ne de taraf olduğu uluslararası antlaşmalar değerlendirildiğinde iklim mültecilerine koruma sağlama yükümlülüğü bulunmamaktadır.

5.3. Türkiye’de İklim Mültecilerine Yönelik Sosyal Yardımlar

Türkiye’de iklim mültecilerine yönelik doğrudan bir sosyal yardım programı bulunmamaktadır. Ancak hukuki çerçeve başlığında da söz edildiği gibi iklim mültecileri idarenin takdiri ile geçici koruma statüsünden yararlanabilmektedir. Bu statü kapsamında uygulanan sosyal yardımlar şu şekilde ifade edilebilir:

5.3.1. Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı

Kasım 2016’da başlayan bu proje Türk Kızılay, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Uluslararası Kızılay ve Kızılay Dernekleri Federasyonu ile birlikte ortaklaşa şekilde yürütülmektedir. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi tarafından fonlanmaktadır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Başkanlığı tarafından desteklenen bir programdır. Bu program kapsamında nakit destek sağlanmakta ve kişi başı aylık 300 TL Kızılaykart aracılığıyla alınmaktadır (“Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı,” t.y., par. 3).

Bu yardımdan yararlanmanın şartları geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, kimlik numarası 99 ile başlayan kimliğe sahip, geçici koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü ile insani ikamet izni bulunan yabancılara sağlanan bir yardımdır. Ödemeler aylık olacak şekilde yapılır. Çeyreklik dönemlerde ise 1-4 kişilik hanelerde 600, 5-8 kişilik hanelerde 300, 9 ve üstü kişilik hanelerde 100 TL olacak şekilde hane başı ek ödeme yapılmaktadır (“Programlarımız,” t.y., par. 22).

5.3.2. Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) Projesi

Aralık 2020’de başlayan bu proje Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay ve Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü arasında imzalanmıştır (“Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Projesi,” 2024, 15 Şubat., par.1).

Avrupa Birliği tarafından fonlanmaktadır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile Göç İdaresi Başkanlığı tarafından desteklenen bir programdır. Kızılaykart aracılığı ile yürütülmektedir. Kişi başı 450 TL’dir. Tam bağımlı engelli birey için ek ödeme 1.200 TL’dir (“Programlarımız,” t.y., par. 23).

Bu yardımdan yararlanmanın şartları geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, kimlik numarası 99 ile başlayan kimliğe sahip, geçici koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü ile insani ikamet izni bulunan yabancılara sağlanan bir yardımdır. Tam bağımlı engelli birey durumunu belgelemek şartıyla hastanelerden “Engellilik Sağlık Kurulu Raporu” alması gerekmektedir. Bununla birlikte kişiler aynı anda hem SUY Projesinden hem de T-SUY Projesinden yararlanamamaktadır (Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Projesi,” 2024, 15 Şubat., par.2).

5.3.3. Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı

Mayıs 2017’de başlayan bu proje Türk Kızılay, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) ile birlikte ortaklaşa yürütülmektedir. Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi, ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Dairesi ve Norveç Hükümeti tarafından fonlanmaktadır (“Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı,” t.y. par. 1).

Bu programdan yararlanmanın şartları geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, kimlik numarası 99 ile başlayan, hanede sosyal güvencenin olduğu bireyin olmaması, çocukların okula bir ayda dört defadan fazla devamsızlık yapmaması, geçici koruma altında olan, örgün eğitimde okuyan çocuklar faydalanabilmektedir (“Programlarımız,” t.y., par. 38).

Ödemeler her iki ayda bir yapılır ve şu şekildedir:

- Anasınıfı ile 8. sınıf arası kız öğrenciler için aylık 100 TL
- Anasınıfı ile 8. sınıf arası erkek öğrenciler için aylık 90 TL
- 9. ile 12. sınıf arası kız öğrenciler için aylık 150 TL
- 9. ile 12. sınıf arası erkek öğrenciler için aylık 130 TL

Sonuç ve Öneriler

İnsanlık geçmişten günümüze kadar açlık, hastalık, doğal afet, yoksulluk, iklim değişikliği gibi insanların yaşamını tehdit eden sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. İnsanlığın bu mücadeleler arasında başarısız olduğu alanlar arasında iklim değişikliği önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar devletlerin almış olduğu önlemler, uygulamış olduğu politikalar, imzalanan sözleşme veya anlaşmalar olsa dahi bu uygulamalar iklim değişikliğinin risklerini ve tehditlerini fazlalaştırmıştır.

Göç bağlamında iklim değişikliği yaşanabilir çevreyi ve doğayı tahrip ettiği için insanların yaşam alanlarını tehdit etmekte ve daha ileri boyutta yok etmektedir. Bu yüzden insanlar iklim değişikliği ve krizin getirdiği bir sonuç olarak göç etmek zorunda bırakılmaktadır. Savaş veya afet durumları yüzünden göç eden insanlar kamuoyunda daha çok yer almaktadır. Buna karşın çevresel sorunlar veya iklim değişiklikleri ve krizleri yüzünden göç etmek zorunda kalan insanlar kamuoyunda ve devletlerin gündeminde kendisine yer bulamadığı gibi hukuki çerçevede de göçmen ve mülteci olarak nitelendirilmemektedirler. Bu yüzden iklim göçmenlerinin veya iklim mültecilerinin uluslararası boyutta hukuksal açıdan herhangi bir güvenceleri de bulunmamaktadır. Bu açıdan ele aldığımızda iklim mültecileri tabiri caizse hayalet bir topluluk olarak ifade edilmektedir.

Çevre ve iklim insanlar için temel bir değer ve ihtiyaçtır. Bu yüzden çevrenin tahrip edilmesi, iklim değişikliğinin meydana gelmesi canlıların yaşamlarını tehdit etmektedir. Bu nedenle çevre ve iklim insanların refahı noktasında en vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Veriler ışığında 2050 yılına kadar birçok yaşam alanı yok olacak ve küresel ölçekte bir göç gerçekleşecektir. Devletlerin çevresel problemler ve sürdürülebilir kalkınma projeleri için her ne kadar imzalamış oldukları sözleşmeler bulunsada söz konusu iklim değişikliği ve krizi yüzünden göç eden insanlar için devletler ve uluslararası aktörler üç maymunu oynamaktadır. Ancak küresel boyutta gerçekleşmesi beklenen iklim değişiklikleri ve buna bağlı olarak iklim krizleri bazı ülkelerin hazin sonu olacak ve bazı ülkeleri yaşanılmaz bir ülkeye dönüştürecektir. Bu durum yaşanabilir ülkelere karşı kitlesel bir göçün yaşanacağını kaçınılmaz bir hale getirecektir. İklim değişikliğine ve krizine en az neden olan ülkelerin bu sorundan veya felaketten en çok etkilenecek ülkeler olması bir adaletsizliği doğurmaktadır. Bundan ötürü bu adaletsizlik için günümüzde iklim adaleti kavramına yer verilmiştir. İklim değişikliğinin ve krizlerinin temelinde sera gazı emisyonu vardır. Sera gazı emisyonunu kontrol etmeyen ve bu konu hakkında bir düzenleme yapmayan ülkeler aynı zamanda iklim mültecilerine karşı sınır kapılarını kapatmaktadır. Dolayısıyla iklim değişikliğine ve krizine sebep olan aktörler aynı zamanda iklim mültecilerini mağdur etmekte ve görmezden gelmektedir.

Göç sürecine dahil olanlar vatansız, topraksız, işsiz, evsiz kalmanın yanı sıra göç ettikleri ülkenin kamusal hizmetlerinden de sınırlı şekilde yararlanmaktadır. İlerleyen zamanlarda hiç yararlanamaması beklenmektedir. Zorunlu olarak göç eden iklim mültecileri arasında incinebilir dezavantajlı gruplar arasında yoksullar, kadınlar, yaşlılar ve çocuklar yer almakta ve daha fazla zarar görmektedir. Bu gruplar

sosyal hizmet mesleğinin ilgi alanına girmekte ve yeşil sosyal hizmet uygulamalarını önemli kılmaktadır. Ülkemizde eksikliği hissedilen yeşil sosyal hizmet müdahalelerini içeren birimler oluşturulmalı, pilot uygulamalar belirli bölgelerde faaliyete geçirilmelidir. İnsan haklarını ve çevre haklarını bütünleştiren, çevreyi koruyan yasalara uyulmadığı takdirde uygulanacak yaptırımlar daha fazla caydırıcı olmalıdır. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için bütüncül yeşil sosyal hizmet müdahaleleri hayata geçirilmelidir. Disiplinler arası iş birliği ve yerel yönetimler ile geliştirilecek önlemler yerele özgü sorunların çözümünü kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Sosyal hizmet uzmanları yereldeki iklim krizine neden olacak sorunları sosyal inceleme ve araştırma raporları ile tespit ederek çevresel tehditlere ilişkin incelemelerde bulunmalıdır. Ardından çevre mühendisleri, zoolog, ziraat mühendisleri vb. meslek grupları ile o bölgeye özgü çalışmalara başlamalıdır.

Yeşil sosyal hizmet birimlerinde yer alacak sosyal hizmet uzmanlarının kurumlar arası iş birliği, farkındalık çalışmaları, toplumu bilinçlendirme gibi roller üstlenmesi beklenmektedir. Her ilin yerel risk haritası oluşturulmalı ve o bölgeye özel önleyici, koruyucu ve destekleyici hizmetler sunulmalıdır. Tüm bunların yapılabilmesi için AFAD, Valilik, SYDV ile beraber çalışma yürütülmeli, bakanlık bazında ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı ile ortak uyumlu projeler geliştirilmelidir.

Kaynakça

- Balcılar, A.N. (2022). İklim Adaleti Bağlamında Sınırlar ve İklim Göçü. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi* 2(1), 118-132.
- Biter, N. (2018). İklim Adaletsizliği ve Görünmez Mülteciler: “Çevre/İklim Mültecileri”. *Toplum ve Hekim* 33(4), 284-296.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (59), 89-132.
- Demirbilek, M. (2016). Çevre, Çevre Mültecileri ve Çevreci Sosyal Hizmet. *International Journal of Social Science and Education Research* 2(3), 905-914 (<https://doi.org/10.24289/ijsser.279033>).
- Dominelli, L. (2018). Yeşil Sosyal Hizmet: Çevre Krizlerinden Çevresel Adalete (Çev. Ed. Arzu, İ. Ç.). Ankara: Nika Yayınevi
- Doğan ve Tatlı, E. M. ve H. (2014). İnsani Gelişme Yoksulluk Bağlamında Türkiye’nin Dünyadaki Yeri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 28(1), 99-124.
- Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi* 2(2), 10-58.
- Ilık Bilben, M. S. (2019). Dünyadan Örnekler Işığında İklim Değişikliği Kaynaklı Göçleri Anlamak. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi* 9(2), 335-355 (<http://doi.org/10.13114/MJH.2019.494>).

- Kartal ve Demirhan, N. ve Y. (2014). Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 15(2), 135-154.
- Kaya Örk ve Çömez Polat, E. ve F. (2022). Çevresel Adaletsizlik Mağduru Grupların İhtiyaçlarını Karşılama Yeni Bir Model Önerisi: “Yeşil Sosyal Hizmet Birimleri Kurulması”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 33(3), 975-990 (<https://doi.org/10.33417/tsh.989897>).
- Kılıç, S. (2013). Kentsel Yoksulluğa Ekolojik Bir Yaklaşım. *İDEALKENT* 6(16), 123-154.
- Kızmaz, Z. (2021). İklim Değişikliğinin Kırsal Alandaki Etkisi ve Alternatif Arayışlar: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31(1), 431-453 (<https://doi.org/10.18069/firatsbed.827702>).
- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* 5(1), 144-161.
- Öztürk, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye’ye Olası Etkileri. *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22(1), 47-65.
- Programlarımız. (t.y.). Sosyal Yardım Programlarımız içinde. Erişim adresi <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>
- Programlarımız. (t.y.). Sosyal Yardım Programlarımız içinde. Erişim Adresi <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>
- Programlarımız. (t.y.). Sosyal Yardım Programlarımız içinde. Erişim Adresi <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>
- Sipahi, E. B. (2006). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 6(11), 172-189.
- Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı Programı. (2024, 15 Şubat). Erişim adres <https://multeciler.org.tr/tamamlayici-sosyal-uyum-yardimi-t-suy-programi/#:~:text=Programın%20anlaşması%2017%20Aralık%202020,Projesi%2C%20KIZI LAYKART%20Platformu%20üzerinden%20yürütülmektedir>
- Temel Kavramlar. (t.y.). Sık Sorulan Sorular içinde. Erişim adresi <https://iklim.gov.tr/sss/temel-kavramlar/#:~:text=Birleşmiş%20Milletler%20İklim%20Değişikliği%20Çerçeve,iklimde%20oluşan%20değişiklik%20olarak%20tanımlanır>
- Turgut Arıkan, A. Ş. (2022). İklim Değişikliği ve Yoksulluk. A. Çelik (Ed), *İklim Krizi ve Sosyal Politika* içinde, (s. 157-172). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Türkeş, Sümer ve Çetiner, M., U. M. ve G. (2000). Küresel İklim Değişikliği ve Olası Etkileri. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi Seminer Notları, İstanbul.

Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı Programı. (t.y). Programlar içinde. Erişim adresi
<https://platform.kizilaykart.org/tr/suy.html>

Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı. (t.y). Programlar içinde. Erişim adresi
<https://platform.kizilaykart.org/tr/sey.html>

Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum: Dünyada ve Türkiye’de Değişen Nüfus Hareketleri*. Ketebe Yayınları, İstanbul.

Yücel, G. (2020). İklim Mültecilerinin Türkiye’deki Hukuki Statüsü. *Middle East Journal of Refugee Studies* 5(2), 43-62.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.